

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Examensarbete, 15 hp
Kandidatexamen i folkhälsovetenskap
VT 2024
Fakulteten för hälsovetenskap

“Det behövs mer kunskap om att det egentligen inte är någon konstighet. Det är bara en människa som fungerar på ett annat sätt.”

En kvalitativ intervjustudie om att främja en god lärmiljö för elever med NPF

**Elina Lindmark
Sofie Ström
Linnéa Persson**

Författare

Elina Lindmark, Sofie Ström & Linnéa Persson

Titel

“Det behövs mer kunskap om att det egentligen inte är någon konstighet. Det är bara en människa som fungerar på ett annat sätt.”

En kvalitativ intervjustudie om att främja en god lärmiljö för elever med NPF.

Engelsk titel

“More knowledge is needed to see that it is not an oddity. Just a person functioning a bit differently”.

A qualitative interview study about promoting a good learning environment for students with NDD.

Handledare

Gita Hedin

Examinator

Mia Nilsson

Sammanfattning

Folkhälsan förbättras stadigt genom åren och de folkhälsopolitiska målområdena och globala målen strävar efter att främja hälsan i befolkningen. Hälsans bestämningsfaktorer är avgörande för att uppnå en god hälsa. Allt fler barn och unga diagnostiseras med någon form av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och personer som inte får stöd och behandling riskerar att utveckla ohälsosamma levnadsvanor. Skolan är en viktig arena för barn och unga med NPF då det är där de tillbringar större delen av sin vakna tid. Skolan har därav ett avgörande ansvar att skapa en stödjande miljö som främjar deras välbefinnande och hälsa och möter varje elevs unika behov. Syftet var att undersöka skolpersonalens erfarenheter av att främja en god lärmiljö för elever med NPF i grundskolan. Metod: Studien var induktiv och hade en kvalitativ ansats. Den metod som använts i denna studie var semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna

genomfördes främst på plats men ett fåtal över telefon eller Teams. Konklusion: relationer har stor betydelse och avsaknaden av relationer kan ge negativa konsekvenser. Användning av befintligt material och att flexibelt anpassa det för elever med NPF ansågs vara en viktig aspekt i resultatet. Vidare studier som inkluderar elever med NPF skulle kunna göras för att få reda på deras perspektiv när det gäller deras lärmiljö, men att det dock kan vara etiskt utmanande att genomföra en sådan studie.

Ämnesord

Folkhälsa, Hälsa, Lärmiljö, NPF, Skola

Author

Elina Lindmark, Sofie Ström & Linnéa Persson

Title

“More knowledge is needed to see that it is not an oddity. Just a person functioning a bit differently”.

A qualitative interview study about promoting a good learning environment for students with NDD.

Supervisor

Gita Hedin

Examiner

Mia Nilsson

Abstract

Public health has steadily improved over the years and the national and global public health goals and target areas strive to promote the health of the population. The determinants of health were described as crucial to achieving good health. Furthermore, it was explained how an increasing number of children and adolescents are diagnosed with NDD and that people who do not receive support and treatment are at risk of developing unhealthy habits. The school was described as an important arena when it comes to children and adolescents with NDD as it is where they spend the majority of their waking hours. The institution is responsible for creating a supportive environment and to meet the individual needs of all its students. The purpose of the study was to investigate school staff's experiences regarding promoting a good learning environment for students with NDD in primary school. The study was inductive and had a qualitative approach using semi-structured interviews that provided an in-depth understanding of the respondents' perspectives and experiences. The interviews were mainly carried out on site, however a few over the phone or on Teams. The conclusion highlighted how relationships are of great importance and the lack thereof may have a

negative impact. The results also stated that the use of existing material in a flexible way proved an important aspect for students with NDD. Further studies could be done to find out the students perspective regarding their learning environment, although it may prove ethically challenging.

Keywords

Health, Learning environment, NDD, Public Health, School

Innehållsförteckning

Förord	8
1. Bakgrund	10
1.1 Problemformulering	11
2. Litteraturgenomgång	12
2.1 WHO´s definition av hälsa	12
2.2 Nationella folkhälsopolitiska målområden	12
2.3 Folkhälsa och hälsopromotion	13
2.4 Hälsans bestämningsfaktorer	14
2.5 Skolans uppdrag	14
2.6 Anpassad och inkluderande lärmiljö för elever med NPF i skolan	15
2.6.1 Pedagogisk lärmiljö	16
2.6.2 Social lärmiljö	17
2.6.3 Fysisk lärmiljö	17
2.7 Sammanfattning & problemformulering	18
3. Syfte	20
4. Metod	20
4.1 Studiedesign och metodval	20
4.2 Urval, deltagare och kontext	21
4.3 Genomförande	22
4.4. Analys	23
4.5 Etiska överväganden	24
5. Resultat	26
5.1 Anpassningar i skolan	26
5.1.1 Hjälpmedel	26
5.1.2 Struktur i klassrummet	28
5.1.3 Individuella handlingsplaner	28
5.2 Relationer har stor betydelse	29
5.2.1 Vikten av att känna sina elever och deras vårdnadshavare	29
5.2.2 Närvarande vuxna	30
5.2.3. Professionellt förhållningssätt	30
5.3 Förbättringsmöjligheter	31
5.3.1 Sociala utmaningar	31
5.3.2 Brist på stöd och resurser	33
6. Diskussion	34
6.1 Resultatdiskussion	34
6.1.1 Betydelsen av relationer	34
6.1.2 Inkludering ett problem eller steg framåt	37
6.2 Metoddiskussion	39
7. Konklusion	41
Referenslista	43

Bilaga 1
Bilaga 2

52
54

Förord

Intresset för att skriva och fördjupa oss i att främja en god lärmiljö för barn med NPF i skolan har uppstått genom bland annat erfarenheter av att arbeta med elever som har någon typ av diagnos och att man där har sett ett behov av att förbättra deras lärmiljö. Det har även väckts av personliga preferenser och människor i ens närhet som har funktionsnedsättningar och som på grund av det haft en tuff skolgång. Även genom tidigare forskning och observationer som visar på brister i den nuvarande lärmiljön för elever med NPF samt tidigare erlagda studier. Då samhället har ökat sin medvetenhet om dessa elever så har även medvetenheten om behovet av att anpassa lärmiljön för dessa elever ökat. Detta har gjort det möjligt för oss att hitta personer som är verksamma inom skolan som också har ett genuint intresse av att förbättra elevernas lärmiljö.

Vi tackar ödmjukast till alla som ställt upp på intervjuer och som gjort studien möjlig för oss. Vi tackar även vår handledare som stöttat och funnits under hela processen från start till färdigt arbete.

Arbetet har genomsyrats av en gemensam arbetsprocess där arbetet även har delats upp utifrån intresse och kunskap. Linnéa och Sofie har delat upp och varit ansvariga för intervjutillfällena medan Elina tog mer ansvar för transkriberingsarbetet. Rubriker har vid vissa tillfällen delats upp för att snabba på skrivandeprocessen, exempelvis har Elina tagit mer ansvar för “genomförande” och “analys”, Sofie för “studiedesign och metodval” och “etiska överväganden” samt Linnéa för “inledning” och “urval, deltagare och kontext”. Gällande framskrivning av resultatet ansvarade Sofie för kategorin “anpassningar i skolan”, Elina för “relationer har stor betydelse”, och Linnéa för “förbättringsmöjligheter”. Sofie och Linnéa delade ansvar över resultatdiskussionen medan Elina tog ansvar för metoddiskussionen. Trots att vissa rubriker har delats upp har alla tre gjort kommentarer till respektive rubrik som sedan diskuterats tillsammans och som petats och ändrats i. Vi alla hittade även ett bra referenssystem där referenser i texten länkades eller skrevs in som “vetenskaplig artikel 1” och hänvisades till

separat dokument med samlad vetenskaplig litteratur. Elina tog sedan ansvar över referenslistan och att ändra till korrekta källhänvisningar i texten.

Vi tog vara på våra styrkor i arbetet där Sofie har varit den som varit duktig på att komma igång och börja skriva på en text, Linnéa har analyserat det som påbörjats, fortsatt och gett förslag på ändringar medan Elina har löst ändringarna och fått ihop det i slutet.

Arbetet har bearbetats och behandlats av alla under skrivprocessens gång genom gemensamma zoom-träffar, kommentarer i dokumentet arbetet skrivits i och bollande av idéer till rubriksättning, innehåll m.m. Likaså har en gemensam kommunikationskanal startats för att enklare kunna kommunicera under dygnets alla timmar.

2024-05-29

Åby, Lerum och Höllviken.

Elina Lindmark, Sofie Ström och Linnéa Persson

1. Bakgrund

Folkhälsan i Sverige har generellt sett stadigt förbättrats för befolkningen som helhet (Folkhälsomyndigheten 2023a, s. 6). De folkhälsopolitiska målen strävar efter att “nä en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation” (Folkhälsomyndigheten 2023a, s. 10). Likaså fokuserar Agenda 2030 och de globala målen på att främja hälsan i befolkningen och arbetar mot en hållbar utveckling inom den ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionen (Regeringskansliet u.å. b). De globala målen omfattar bland annat god hälsa och välbefinnande, god utbildning för alla, minskad ojämlikhet samt fredliga och inkluderande samhällen. Målen betonar vikten av att inkludera personer med funktionsnedsättningar såsom NPF (Ibid.). NPF är ett samlingsbegrepp för en grupp diagnoser som påverkar hjärnans sätt att fungera och däribland individens beteende, kommunikation och förmåga att hantera vardagliga aktiviteter. Dessa funktionsnedsättningar är ofta livslånga och kan variera mycket i svårighetsgrad och symtom från person till person. Exempel på NPF-diagnoser är Autismspektrumtillstånd (AST), Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD), Tourettes syndrom och Språkstörningar (Riksförbundet Attention 2018, s. 5).

Enligt Statistiska centralbyråns rapport (2020, s. 11) lever idag 2.2 % av svenskar i åldern 16-65 år med någon typ av NPF-diagnos. Socialstyrelsen (2022, s. 16) beskriver att det har skett en ökning i antalet diagnoser som ställts gällande barn och unga under de senaste åren och beror troligtvis på att den ökade kunskapen i ämnet gjort att symptom lättare kunnat uppmärksammas. De personer som har NPF och inte får stöd och behandling tenderar att utveckla ohälsosamma levnadsvanor i större utsträckning (Faraone et al. 2021, s. 806; Socialstyrelsen 2022, s. 17). Denna grupp är även statistiskt sett överrepresenterad när det gäller förkortad livslängd och självmord (Faraone et al. 2021, s. 806). En studie gjord av Morales-Hidalgo, Voltas-Moreso, Hernández-Martínez och Canals-Sans (2023, s. 2) visar att 90% av dem med AST också har psykisk ohälsa. Studien visar även att

individer med AST eller ADHD hade tre gånger så stor risk att drabbas av ångest och depression jämfört med kontrollgruppen (Ibid.).

Tidiga insatser har stor effekt på framtida svårigheter såsom hög skolfrånvaro, missbruk och psykisk ohälsa (Socialstyrelsen 2022, s. 7). Skolans miljö ställer höga krav på elever att själva vara ansvariga för sitt lärande genom att planera sin läxtid, komma i tid till lektioner och aktivt delta på lektionstid samt att ha förmågan att samarbeta med andra människor. Dessa krav blir svårare att hantera för barn och unga med NPF och kan även ses som stressfaktorer som kan öka risken för psykisk ohälsa senare i livet (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2023b, s. 9–12). Då barn och unga med NPF spenderar en stor del av sin tid i skolan spelar skolan en central roll för att främja hälsosamma beteenden, välbefinnande och hälsa generellt (Folkhälsomyndigheten 2023c, s. 36).

Enligt Skollagen (SFS 2010:800) ska alla elever ges möjlighet att utvecklas så långt det går i relation till lärandemålen vilket betyder att anpassningar behöver göras utifrån de behov som eleverna har. Dessa anpassningar kan se olika ut från individ till individ och kan ske i den sociala, fysiska och pedagogiska lärmiljön (Socialstyrelsen 2022, s. 7). Skolans personal har i allmänhet en viktig roll i främjandet av elevernas lärmiljö som dock påverkas negativt av hektiska scheman, stora elevklasser och begränsat utrymme för vidareutbildning inom NPF (Riksförbundet Attention u.å.). Att få olika typer av stöd från lärare i skolan har en stor inverkan på barn och ungas hälsa i form av bättre psykisk hälsa samt en förbättrad social förmåga och goda skolresultat (Folkhälsomyndigheten 2023c, s. 39). Symptomen av diagnoser visar sig oftast mest under den tidiga utvecklingsperioden som UNICEF (2024) beskriver som de första 8 åren. Detta gör att de tidiga skolåren kan bli extra utmanande för både elever och lärare (Antolini & Colizzi 2023, s. 2–3).

1.1 Problemformulering

Att undersöka skolpersonalens erfarenheter kring att arbeta med stödjande miljöer för elever med NPF är avgörande för att eventuellt kunna identifiera brister och

göra förbättringar i skolan i framtiden så att fler barn och unga får en god hälsa. Deras perspektiv är viktigt att undersöka då de är i nära kontakt med barnen dagligen och deras kompetenser kan ge värdefulla insikter.

2. Litteraturgenomgång

2.1 WHO´s definition av hälsa

Hälsa definieras av World Health Organization (u.å.) genom följande: “Hälsa är ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, inte endast frånvaro av sjukdom och funktionsnedsättning”. Det betonas att hälsa inte bara handlar om frånvaro av sjukdomar eller sjukdomssymptom, istället är hälsa en mer holistisk och omfattande uppfattning som inkluderar fysiskt välbefinnande (kroppslig hälsa), psykiskt välbefinnande (mental hälsa) och socialt välbefinnande (relationer och samhällsanslutning). Även om avsaknad av sjukdom och funktionsnedsättning är en del av hälsa, så betonar denna definition att hälsa innebär att människor kan uppleva välbefinnande i olika aspekter av sina liv, även om de kan ha vissa sjukdomar eller funktionsnedsättningar (World Health Organization u.å.). För att främja en god lärmiljö för elever med NPF är det avgörande att ta hänsyn till deras fysiska, psykiska och sociala hälsa. Genom att göra detta ökar chanserna att elever med NPF inte bara ska klara av skolgången utan också trivas och utvecklas. Anpassningar och stöd som främjar fysisk, psykisk och social hälsa bidrar till att minska hinder för lärande och hjälper eleverna att nå sin fulla potential (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2024).

2.2 Nationella folkhälsopolitiska målområden

De nationella folkhälsopolitiska målen för Sverige syftar till att uppnå en god hälsa för hela befolkningen samt minska klyftorna mellan olika grupper (Folkhälsomyndigheten 2023a, s. 10.). Arbetet med dessa mål utgår från ett livsloppsperspektiv (Folkhälsomyndigheten 2023b). Målområde 1, det tidiga livets villkor, handlar om att få en bra start i livet genom utveckling av emotionella, fysiska och sociala förmågor samt en trygg uppväxt

(Folkhälsomyndigheten 2022a). Tidiga insatser för barn med NPF är avgörande för deras utveckling (Landa 2018, s. 15). Målområde 2, kunskaper, kompetenser och utveckling, tar upp vikten av att det finns ett likvärdigt utbildningssystem, att skolan erbjuder en god lärmiljö samt att insatser identifieras och sätts in vid behov för att minska risken för skolmisslyckande (Folkhälsomyndigheten 2022b). Brist på utbildning påverkar både på individ- och samhällsnivå, därav ska alla få bästa möjliga stöd i form av insatser som presenteras i målområde 8, en jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård (Folkhälsomyndigheten 2022c). Folkhälsomyndigheten (2023b) understryker behovet av ett systematiskt fokus på jämlikhet för att säkerställa att alla individer, oavsett bakgrund eller diagnos, har likvärdig tillgång till diagnostik och stöd. Detta framhäver betydelsen av en rättvis och jämlik vård- och stödprocess för alla. Trots att målet är att samma vård ska kunna erbjudas i hela landet är det idag stora skillnader mellan olika regioner (Socialstyrelsen 2020, s. 59-61).

2.3 Folkhälsa och hälsopromotion

Hälsopromotion sker genom långsiktigt arbete och handlar om att främja hälsa och välbefinnande genom att stärka skyddsfaktorer och skapa en gynnsam miljö för positiv utveckling (Bringsén & Nilsson Lindström 2019, s. 33-34; Pellmer Wramner, Wramner & Wramner 2017, s. 15 & 76). För att kunna åstadkomma det krävs ett salutogent perspektiv som fokuserar på vad som faktiskt leder till hälsa snarare än det patogena perspektivet som är dess motsats och som länge haft störst fokus inom hälso- och sjukvården (Bringsén & Nilsson Lindström 2019, s. 14). Genom att tillämpa det salutogena synsättet strävar studien efter att inte bara identifiera brister eller hinder utan också att synliggöra de resurser och stödfaktorer som redan finns i skolmiljön. Hälsopromotion är viktigt för den framtida hållbarheten i samhället på det sättet att det inte alltid är möjligt att förebygga sjukdomar som leder till funktionsnedsättningar. Det behöver dock inte betyda att individen inte kan uppnå välbefinnande eftersom den subjektiva upplevelsen ofta har övervägande betydelse för individens mående (Hawkey & Cacioppo 2010, s. 2).

2.4 Hälsans bestämningsfaktorer

Sannolikheten att uppnå god hälsa kan förstås genom hälsans bestämningsfaktorer som illustreras av Dahlgren och Whitehead (2021, s. 22) som en halvmåne.

Innerst i halvmånen finns opåverkbara genetiska förutsättningar. Därefter kommer individuella livsstilsfaktorer, samhälleliga och lokala nätverk, levnadsvillkor och arbetsförhållande och ytterst finns generella socioekonomiska, kulturella och miljörelaterade faktorer (Ibid.). Dessa kan sedan delas in i frisk- och riskfaktorer, alltså faktorer som antingen har en generell positiv eller negativ effekt på hälsan (Pellmer Wramner, Wramner & Wramner 2017, s. 25-26). Den faktor som är mest avgörande när det kommer till att uppnå god hälsa är socioekonomisk status och kan exempelvis nås genom utbildning (Pellmer Wramner, Wramner & Wramner 2017, s. 21-22). Utifrån hälsans bestämningsfaktorer kan en bedömning göras gällande vilka individer som löper störst risk för ohälsa, däribland personer med vissa funktionsnedsättningar även om det sällan är en specifik utlösande faktor utan en kombination av ett flertal sådana (Folkhälsomyndigheten 2023a, s. 14-15).

2.5 Skolans uppdrag

Enligt 1 kap. 4§ av Skollagen (SFS 2010:800) har skolan ett övergripande ansvar för att främja elevernas lärande och personliga utveckling samt att skapa en trygg och god lärmiljö. Det innebär enligt Skollagen 2 kap. (SFS 2010:800) att undervisningen och utbildningen ska anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. Elever som behöver särskilt stöd för att uppnå målen med sin utbildning ska få det stöd de behöver, vilket framgår av Skollagen 3 kap. (SFS 2010:800).

Skolan ska bedriva ett aktivt och långsiktigt arbete för att motverka kränkande behandling och främja likabehandling enligt 6 kap. 3§ av Skollagen (SFS 2010:800). Att skapa en inkluderande miljö och erbjuda individuell anpassning och särskilt stöd innebär att skolan säkerställer att alla elever ges möjlighet att nå sin fulla potential och trivas i skolan. Detta bidrar till att uppfylla skolans ansvar enligt Skollagen (SFS 2010:800) och skapar en mer rättvis och inkluderande

lärnmiljö för alla elever (Ullenhag, Granlund, Almqvist & Krumlinde-Sundholm 2020, s. 1-2).

Skolan ska arbeta för att minska utanförskap och främja en känsla av sammanhang (KASAM), ett begrepp som är myntat av Antonovsky (2005, s. 44-46). Begreppet beskriver hur människor hanterar stress och bibehåller hälsa och utgår från tre huvudkomponenter: begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. En stark känsla av sammanhang bidrar till bättre hälsa och välbefinnande, eftersom det hjälper individer att känna sig mer motståndskraftiga (Ibid.). Att ge elever med NPF möjlighet att utveckla sina färdigheter och stärka sin självkänsla och självförtroende ökar deras möjligheter till framgång och minskar därigenom ojämlikheter i samhället (Globala Målen 2022b).

Genom att erbjuda anpassningar och stöd för elever med NPF integreras de effektivt i skolgemenskapen och ges möjlighet att dra nytta av utbildningens fördelar. Elever med NPF behöver ofta extra resurser och stöd för att lyckas i skolan och genom att tillhandahålla dessa resurser säkerställer skolan att alla elever, oavsett eventuella funktionsvariationer, kan få en god utbildning (Ullenhag et al. 2020, s. 1-2). Förutom för elever med NPF kan anpassningar i lärmiljön även gynna andra elever genom att skapa strukturerade rutiner, använda olika inlärningsstilar och skapa en stödjande och inkluderande kultur (Skolverket 2024a).

2.6 Anpassad och inkluderande lärmiljö för elever med NPF i skolan

Resultaten från Autism Sveriges skolenkät (Novus 2022) visar på utmaningar för elever med NPF. Endast 37 procent av elever med AST når kunskapsmålen i svenska, engelska och matematik. Samtidigt är frånvaron hög där 21 procent av eleverna är frånvarande 40 dagar eller mer per läsår (Novus 2022, s. 19). Detta tyder på att vissa elever med NPF kan ha svårigheter att delta fullt ut i skolarbetet på grund av bristande anpassningar eller stöd. 52 % av de som svarat på enkäten år 2022 upplever att deras barn får stöd i skolan men inte i tillräckligt hög grad

(Novus 2022, s. 6). Likaså svarade majoriteten av medverkarna att skolan har kartlagt vilka anpassningar eller stöd barnet behöver men inte i tillräckligt hög grad (Novus 2022, s. 10).

Enligt Agenda 2030 och målområde 4, god utbildning för alla, ska skolan säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning för alla elever (Regeringskansliet u.å. a). Att säkerställa att elever med NPF får tillgång till nödvändiga resurser och stöd minskar ojämlikheterna i utbildningssystemet och gör det möjligt för alla elever att dra nytta av utbildningens möjligheter oavsett deras individuella behov (Ibid.). Trots att den svenska skolan ska arbeta för att inkludera elever med funktionsnedsättningar, uttrycker lärare att de inte är tillräckligt förberedda för att stödja elever med särskilda behov i ordinarie klassrum (Bölte, Leifler, Berggren & Borg 2021, s. 11). Det har visat sig särskilt svårt för nyexaminerade lärare att hantera elever med särskilda behov i kombination med ett arbete de inte hade vana i än (Yoro, Fourie & van der Merwe 2020, s. 8). Skolan behöver arbeta mer med att anpassa lärmiljön för elever med NPF för att främja en gynnsam inlärningsmiljö vilket kan bidra till elevernas trivsel och på så sätt öka deras närvaro i skolan (Li, Heyne, Scheeren, Blijd-Hoogewys & Rieffe 2024, s. 9-10).

2.6.1 Pedagogisk lärmiljö

En del av skolans uppdrag är att skapa en inkluderande lärmiljö där alla elever ges lika möjligheter till lärande och utveckling på en individuell nivå (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2023a, s. 12). Då elever med NPF ofta har svårigheter i skolan är det av stor vikt att de får tillgång till anpassningar och stöd som behövs för att möta deras specifika behov då behoven ser olika ut beroende på diagnos. Detta kan ske genom specialpedagogiskt stöd, anpassade läromedel och pedagogiska strategier som är effektiva för elever med NPF. Genom att göra detta bidrar skolan till att skapa en inkluderande lärmiljö (Skolverket 2012).

En tidigare studie av Bölte, Leifler, Berggren och Borg (2021, s. 9-10) undersökte hur skolpersonalen upplever och praktiserar inkludering av elever med NPF i grundskolan. Genom INCLUSIO-skalan utvärderades den aktuella tillämpningen

för studenter med NPF bland skolpersonalen i svenska grund- och gymnasieskolor. Resultatet visade att skolpersonalen rapporterade bristande förberedelse och begränsad implementering av konkret inkluderande tillämpning för elever med NPF. Det fanns en tydlig diskrepans mellan de inkluderande ambitionerna i skolan och den faktiska tillämpningen för elever med NPF (Ibid.). Detta visar på att skolans arbete med inkludering bör utvecklas och omvärderas.

2.6.2 Social lärmiljö

Individer med NPF-diagnoser löper en högre risk för ofrivillig ensamhet eller utfrysning eftersom de ofta har en sämre förmåga att hantera sociala situationer och ingå i sociala relationer på samma sätt som neurotypiska barn (Kwan, Gitimoghaddam & Collet 2020, s. 2-3). Enligt Li et al. (2024, s. 9-10) är skolmiljön den mest avgörande faktorn för att elever med AST inte klarar av att delta i den sociala miljön och därför stannar hemma. De utsätts även för mobbning i större utsträckning (Leifler, Coco, Fridell, Borg & Bölte 2022, s. 1). Skolan ska spela en viktig roll i att främja positiva relationer mellan eleverna och erbjuda socialt stöd då social exkludering har en direkt negativ effekt på hälsan (Hawkley & Cacioppo 2010, s. 224). Att träna eleverna i sociala situationer i en känd miljö ligger inom ramarna för skolans uppdrag och gruppssessioner som genomförts har genererat positiva upplevelser av att våga göra sin röst hörd och interagera med andra jämnåriga (Leifler et al. 2022, s. 19-20). Att eleverna har en bra relation med sin lärare är även en viktig komponent för att effektivt utveckla sociala och akademiska förmågor (Fabio, Mento, Gangemi & Picciotto 2023, s. 7)

2.6.3 Fysisk lärmiljö

Den fysiska miljön i skolan kan ha stor inverkan på elevernas hälsa och välbefinnande, särskilt för elever med NPF (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2023b, s. 9). Miljön påverkar elevernas beteende, känslor och förmåga att lära (Li et al. 2024, s. 11; Owoseni, Ibem & Opoko 2020, s. 3636). Lärandet i sig ses som långsiktigt och påverkar bland annat elevernas kunskap, handlingar, känslor, idéer och känsla av medlemskap (Owoseni, Ibem & Opoko 2020, s. 3636). Studier har visat att klassrummets fysiska miljö även har betydelse för elevernas akademiska

prestationer (Owoseni, Ibem & Opoko 2020, s. 3639-3640; Ahmad & Amirul 2017, s. 52). Faktorer som mängden dagsljus, temperatur i rummet, akustik och luftkvalitet hade betydande effekt på inläringen (Cheryan, Ziegler, Plaut & Meltzoff 2014, s. 5). Förutom inläring kan en bra klassrumsmiljö där det exempelvis finns gröna plantor, tillgång till fönsterplatser där eleverna kan se gröna växter utanför och naturligt dagsljus lindra stress, minska återhämtningstid och ge en känsla av livsglädje och livskvalitet (You, Wen, Liu, Yin & Ji 2023, s. 2).

Likaså kan det vara avgörande hur klassrummets möbler är uppställda angående mängden störningsmoment som kan uppstå (Cheryan et al. 2014, s. 6). Vidare kan dekorationer i klassrummet påverka elevernas attityder och motivation både positivt och negativt beroende på hur de tolkar informationen (Cheryan et al. 2014, s. 8). En av studiernas resultat visar att en stor mängd visuell stimuli hade en negativ effekt på elevers förmåga att bibehålla koncentrationen på läraren eller uppgifter, de elever som även hade en diagnos påverkades mest (Hanley, Khairai, Wilson, Cole-Fletcher & Riby 2017, s. 1272-1273). Däremot finns det även forskning som tyder på att klassrumsdekorationer i form av elevernas egna kreationer ökar deras självförtroende (Hanley et al. 2017, s. 1265). Detta understryker vikten av att skapa en inkluderande miljö där eleverna känner sig välkomna och värdefulla vilket kan bidra till att öka deras motivation och engagemang för lärande (Cheryan et al. 2014, s. 4-8).

2.7 Sammanfattning & problemformulering

Främjande av en god lärmiljö för elever med NPF gör att skolan inte bara bidrar till deras hälsa och välbefinnande under skoltid, utan också på lång sikt genom att rusta dem med verktyg för framtiden. En inkluderande lärmiljö som tar hänsyn till elevernas olika behov och förutsättningar kan hjälpa till att bygga upp deras självförtroende, självkänsla och förmåga att hantera utmaningar även utanför skolan (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2023a, sid. 7).

Genom att undersöka hur skolpersonalen arbetar för att skapa en gynnsam lärmiljö för elever med NPF kan studien bidra till förståelsen av hälsofrämjande strategier inom skolmiljön (Skolverket 2012). Då fokus ligger på det folkhälsovetenskapliga området kan studien bidra till en ökad förståelse för hur skolmiljön kan påverka hälsa och välbefinnande för elever med NPF och därigenom bidra till utveckling av mer effektiva och inkluderande hälsofrämjande strategier inom skolsystemet (Folkhälsomyndigheten 2022d).

Att elever med NPF får tillgång till en god lärmiljö är avgörande för deras hälsa. Det krävs att skolan gör olika typer av anpassningar i den pedagogiska, sociala och fysiska lärmiljön för att möta elevernas behov och tillgodose dem med en hälsofrämjande och berikande skolgång. Därför finns ett behov av vidare forskning.

3. Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka skolpersonalens erfarenheter av att främja en god lärmiljö för elever med NPF i grundskolan.

Frågeställningar:

- Hur anser skolans personal att de anpassar lärmiljön för elever med NPF?
- Vilka förbättringsmöjligheter anser skolans personal att det finns när det kommer till att främja en god lärmiljö för elever med NPF?

4. Metod

4.1 Studiedesign och metodval

I denna studie har en kvalitativ ansats använts som syftar till att undersöka människors upplevda erfarenheter inom ett specifikt sammanhang (Wide & Hakeberg 2021, s. 82). Den kvalitativa ansatsen har ett metodologiskt tillvägagångssätt som fokuserar på att förstå mänskliga erfarenheter, beteenden och sammanhang (Allwood 2021, s. 53-54). Att använda kvalitativ ansats i en studie kräver noggrann planering och ett metodiskt tillvägagångssätt (Wide & Hakeberg 2021, s. 78-80). En av de centrala principerna inom kvalitativ forskning är att samla in data som är rik på meningar och kontext vilket gjordes med hjälp av intervjuerna (Wide & Hakeberg 2021, s. 81-82).

Genom att studien är induktiv är forskningsprocessen baserad på att låta mönster och likheter växa fram från den insamlade datan (Isaksson 2021, s. 287). Detta innebär att inga förbestämda teorier eller hypoteser har använts under analysarbetet, utan istället har insikterna utvecklats genom granskning av det insamlade materialet.

Semistrukturerade intervjuer har använts som metod i studien. Sådana typer av intervjuer har en övergripande struktur som även tillåter följdfrågor.

Semistrukturerade intervjuer möjliggjorde en balans mellan att ha en viss riktning i intervjun samtidigt som det fanns utrymme för fördjupning och utforskning av

ämnet (Denscombe 2018, s. 269). Fördelarna med att ha använt semistrukturerade intervjuer är att de tillät en djupgående förståelse för respondenternas perspektiv och upplevelser (Denscombe 2018, s. 292). Genom att ha en övergripande struktur kunde studieansvariga säkerställa att viktiga ämnen och frågor täcktes, samtidigt som det fanns utrymme för att låta samtalet följa respondenternas egna tankar och erfarenheter (Ibid.).

Nackdelen med semistrukturerade intervjuer är att de är tidskrävande då utskrift och kodning görs efter att all data samlats in (Denscombe 2018, s. 294). Däremot är kvalitativa intervjuer särskilt användbara för att erhålla detaljerade beskrivningar som kan öka förståelsen för de fenomen som tolkas (Patel & Davidson 2019, s. 107). Då intervjuerna bygger på tolkningar har datatriangulering och forskartriangulering använts i studien. Det innebär att studieansvariga har använt sig av kontrasterande informationskällor i form av olika typer av informanter, olika tidpunkter då data samlats in samt olika platser där intervjuerna genomfördes (Denscombe 2018, s. 227). Likaså har tre personer varit ansvariga för studien och bearbetat datamaterialet vilket har gjort att olika perspektiv har kunnat jämföras.

4.2 Urval, deltagare och kontext

Studiepopulationen bestod av personal från två utvalda grundskolor som valdes ut genom ett bekvämlighetsurval. Enligt Denscombe (2018, s. 71) bygger detta urval på att forskare väljer ut de första som finns till hands. Studieansvariga har haft tidigare kontakt med skolorna och därmed hade kännedom om vilka kompetenser som fanns tillgängliga. Urvalet gjordes även på grund av att studien var tidsbestämd och därav fanns det inte tid till att vänta på att skolor skulle svara på studieansvarigas mailutskick. Studiedeltagarna bestod av 15 personer som hade erfarenhet av att arbeta med eller nära elever med NPF. De valdes ut genom ett subjektivt urval då det krävdes att informanterna besatt specifika kunskaper och privilegierad information, både genom utbildning och erfarenhet av att arbeta i skolans miljö, för att vara relevanta för denna studie (Denscombe 2018, s. 68). Det subjektiva urvalet grundar sig i att få ett explorativt urval som ger kvalitativ

information och värdefulla insikter i det som har studerats vilket har varit avgörande för att besvara studiens syfte (Ibid).

Samtliga deltagare hade minst avslutad högskoleutbildning med varierande erfarenhet av att arbeta i skolan samt olika yrkestitlar som omfattade lärare, specialpedagog, elevkoordinator, elevstödjare, fritidspedagog och skoladministratör. Av deltagarna identifierade sig 13 individer som kvinnor och 2 som män. Åldersspannet var mellan 24- 57 år.

De skolor som ingått i denna studie hade lite gemensamt. Skola ett låg i Västra Götalandsregionen och var en medelstor skola med 515 elever inklusive den anpassade grundskolan. Skolan delades upp i stadierna F-2 och 3-5 med 158 anställda. Enligt Skolverket (2023a) hade skolan ett lågt index och mindre andel obehöriga elever till gymnasieskolan. Skola två låg i Region Skåne och var även den en medelstor skola med cirka 550 elever inklusive den anpassade grundskolan uppdelat på stadierna F-3, 4-6 och 7-9 med cirka 120 anställda. Enligt Skolverket (2023a) hade skolan ett högt index och högre andel obehöriga elever till gymnasieskolan.

4.3 Genomförande

För att de semistrukturerade intervjuerna skulle kunna göras började studieansvariga med att utforma en intervjuguide (Bilaga 2) som innehöll övergripande ämnen och frågor som skulle behandlas. En intervjuguide beskrivs av Denscombe (2016, s. 292) som flexibel och anpassningsbar för att möta respondenternas behov och intressen. Efter godkännande av examinator kunde informationsbrevet (Bilaga 1) delas ut till de skolor studien gjordes på för att eventuella deltagande skulle få möjlighet att ställa frågor innan de bestämde sig för att delta eller inte. För de personer som ville delta i studien, 15 personer, bokades ett intervjutillfälle in. Innan respektive intervju startades delades en samtyckesblankett ut som lästes och signerades av respondenten. Vid de intervjuer som skedde digitalt eller via telefon fick respondenterna muntligt lämna

sitt samtycke. Intervjuaren bad även om respondenternas tillåtelse att spela in intervjun innan de påbörjades.

13 av intervjuerna skedde på plats på respektive skola, en skedde via Teams och en via telefonsamtal. Under intervjuerna uppmuntrades respondenterna till att dela sina tankar och erfarenheter fritt och intervjuguiden användes som en grund för samtalet. Tidpunkten för intervjuerna anpassades utifrån respondenternas förutsättningar, exempelvis intervjuades många under rasttid. Intervjuerna tog i genomsnitt 30 minuter.

Efter genomförda intervjuer påbörjades transkribering av intervjuerna. Word användes som transkriberingsprogram där vissa av orden och meningarna behövdes ändras i efterhand då de inte var korrekta utifrån vad respondenterna sa i intervjuerna. Transkribering av intervjuerna gjordes för att få en fullständig redogörelse av det som sagts under intervjuerna och möjliggjorde att kontrollera respondenternas utsagor flera gånger för att studien skulle vara så noggrann som möjligt (Bryman 2008, s. 428).

4.4. Analys

En kvalitativ innehållsanalys användes för att analysera data och tolka dess betydelse. Med hjälp av denna typ av analys kan fenomen beskrivas på ett systematiskt och objektivt sätt där den insamlade datan reduceras i flera steg (Elo, Kääriäinen, Kanste, Pölkki, Utriainen & Kyngäs 2014, s. 1). Den kvalitativa innehållsanalysen gjordes med hjälp av en tabell med meningsbärande enheter, koder, subkategorier och kategorier, något som Graneheim och Lundman (2003, s. 106-108) beskriver ska finnas med i denna typ av analys. Transkriptionerna av intervjuerna lästes noggrant igenom där relevanta delar i texten färgmarkerades för att lättare kunna hitta meningsenheter. Efter att detta gjorts på alla transkriptioner gick studieansvariga igenom transkription för transkription där meningsbärande enheter plockades ut och skrevs in i en tabell. Koder sattes på de meningsbärande enheterna som sedan mynnade i subkategorier och slutligen kategorier. Analysen landade totalt i 3 kategorier med 2-3 subkategorier vardera.

Figur 1. Utdrag från studiens innehållsanalys

Meningsenhet	Kod	Subkategori	Kategori
“...samtidigt så finns det också digitala läromedel som till exempel Gleerups som har en text i en lite svårare version och en i en lättläst version. Så det finns ju resurser, kanske oftare digitala än fysiska.”	Digitala läromedel	Hjälpmedel	Anpassningar i skolan
“Trygghet... där tycker jag att vi har blivit bättre, att vi har goda relationer till eleverna och att vi jobbar dagligen med att skapa starka band och se deras behov.”	Relation mellan elev och lärare	Vikten av att känna sina elever	Relationer har stor betydelse
“...kanske kort om personal eller att man känner att man ibland har för lite tid att fokusera på att planera sin undervisning fullt ut på det sättet man skulle vilja.”	Personal- och tidsbrist	Brist på stöd och resurser	Förbättringsmöjligheter

4.5 Etiska överväganden

Att genomföra en kvalitativ studie med fokus på skolpersonalens erfarenheter av att främja en god lärmiljö för elever med NPF kräver flera etiska överväganden. Det är viktigt att se till att alla deltagare i studien ger sitt informerade samtycke innan de deltar och vad som förväntas av dem (Denscombe 2018, s. 446-447). Det är också viktigt att garantera konfidentialitet för att skydda deltagarnas integritet (Denscombe 2018, s. 446). Detta har gjorts genom att inte nämna skolornas namn eller det exakta geografiska läget samt genom att ha döpt om respondenterna till “1” när citat använts i studiens resultat. Det är även enbart studieansvariga som haft tillgång till det insamlade materialet. Ytterligare en aspekt som har funnits i åtanke under arbetet med studien har varit att låta deltagarna uttrycka sina åsikter och erfarenheter på ett sätt som respekterar deras individuella perspektiv och behov (Denscombe 2018, s. 440-441). Likaså har studieansvariga haft i åtanke att en tidigare kännedom till respondenterna har funnits. Studieansvariga har dock tagit detta i beaktning och inte låtit kännedomen färga utformandet av intervjuerna.

För att undvika att åsamka deltagarna skada, varken fysiskt, psykiskt eller socialt (Denscombe 2018, s. 439) har studieansvariga tagit flera försiktighetsåtgärder i beaktning. Intervjuguiden utformades på ett visst sätt för att minimera risken för obehag och för att inte försätta deltagarna i en utmanande situation. Det delades även ut ett informationsbrev i god tid innan intervjuerna som tydligt förklarade syftet med studien, vilka rättigheter deltagarna hade och att de fick möjlighet att ställa frågor innan intervjuerna påbörjades. Intervjuerna genomfördes även i en miljö där deltagarna kände sig trygga och hade möjlighet att avbryta eller ta paus om de kände sig obekväma, något som Denscombe (2018, s. 439) rekommenderar.

Det är viktigt att se till att alla deltagarna behandlas rättvist och att deras röster blir hörda. Likaså är det viktigt att undvika fördomar och förutfattade meningar som kan påverka datainsamlingen och analysen. Det är även viktigt att vara medveten om och respektera eventuella kulturella, sociala eller kontextuella faktorer som kan påverka deltagarnas upplevelser och perspektiv (Denscombe 2018, s. 440).

5. Resultat

I resultatet presenteras en sammanställning av det som framkommit i analysen och som ansågs vara relevant för att svara på syftet med tillhörande frågeställningar. Resultatet presenteras genom kategorierna *Anpassningar i skolan*, *Relationer har stor betydelse* och *Förbättringsmöjligheter* med tillhörande subkategorier. Skolpersonalen benämns inte via namn i resultatet utan citaten är markerade med en siffra för att visa att de kommer från olika respondenter.

Tabell 1. Resultatets kategorier och subkategorier

Kategori	Subkategori
Anpassningar i skolan	Hjälpmedel Struktur i klassrummet Individuella handlingsplaner
Relationer har stor betydelse	Vikten av att känna sina elever och deras vårdnadshavare Närvarande vuxna Professionellt förhållningssätt
Förbättringsmöjligheter	Sociala utmaningar Brist på stöd och resurser

5.1 Anpassningar i skolan

Under denna rubrik framkommer att anpassningar i skolan underlättar för både lärare och elever med NPF. Både fysiska och digitala hjälpmedel anses vara till fördel när det kommer till att anpassa lärmiljön för elever med NPF. Det beskrivs även att strukturerade miljöer främjar studiero och elevernas välbefinnande samt identifiering av elevers speciella behov underlättar för lärare att göra anpassningar i lärmiljön. Subkategorierna som behandlas till denna kategori är *hjälpmedel*, *struktur i klassrummet* och *individuella handlingsplaner*.

5.1.1 Hjälpmedel

Under intervjuerna påvisas det att skolpersonalen använder olika hjälpmedel för att anpassa material till elever med NPF. De använder sig bland annat av befintligt

material och ändrar om detta till elever med särskilda behov. Det finns även digitala läromedel som Gleerups som erbjuder texter i olika svårighetsgrader vilket ger lärare tillgång till resurser som underlättar anpassningen. Klistermärken kan användas för att täcka över oönskade symboler eller delar i fysiska läromedel som elever med NPF kan störas av. Likaså kan justering av texter ske på olika sätt och på olika nivåer för att möta elevernas behov, exempelvis kan svårare texter göras om till flera nivåer för att stödja elever med olika förutsättningar.

“Man anpassar texter och det kan man göra på rätt så många sätt egentligen, du kan ha en rätt så svår text som du kan anpassa på väldigt många nivåer.” (10)

Resultatet av studien visar att en rad olika resurser och anpassningsåtgärder används för att stödja elever med olika behov och skapa en god lärmiljö. Skolpersonalen svarar att de använder hjälpmedel i form av exempelvis hörselkåpor, bordsskärmar samt att de använder sig av ljudabsorbenter i klassrummen.

Biblioteket och Legimus erbjuder tillgång till uppläsning av böcker och skolmaterial, medan Chromebox-program används för studiematerial. Utöver detta finns det en mängd fysiska anpassningar såsom kuddar, gummiband för fötterna och hörselskydd.

Bildstöd har implementerats i personalrum, matsalar och toaletter samt som schema för dagen för att underlätta för eleverna. Även ljudmiljön har åtgärdats genom ljudabsorbenter och skärmar med hänsyn till elever som är ljudkänsliga. Skärmar används både på golvet och på bänkar i klassrummen för att minska distraktioner. Resultatet visar att en mångfald av strategier och resurser används för att skapa en inkluderande och stödjande lärmiljö för elever med NPF.

“Jag tycker att det har blivit mycket bättre sen jag började, just det här med att ha bildstöd till personalrum och till matsal, att det sitter liksom bildstöd utanför också och även toaletter och såna grejer.” (3)

5.1.2 Struktur i klassrummet

Skolpersonalen tar upp vikten av tydlig struktur och rutiner i lärmiljön för att främja studiero och elevernas välbefinnande i skolan. En tydlig struktur på tavlan och enhetliga rutiner i klassrummen underlättar för elever med NPF att följa med i undervisningen och veta vad som förväntas av dem. Tydlighet i instruktioner och uppgifter är också viktigt för att motivera elever med NPF och skapa en stödjande lärmiljö. Regler och ramar bidrar till att skapa trygghet och arbetsro, medan avskalade klassrumsmiljöer och tydlig märkning av material minskar distraktioner och främjar fokus.

“När man kommer in i vilket klassrum som helst så är det alltid samma struktur på tavlan, så det är lätt att hänga med i vilken ordning saker och ting kommer och vad man ska göra.” (6)

Dessutom framhålls vikten av anpassad undervisning och stödåtgärder för elever som behöver extra hjälp vilket inkluderar tvåläraresystem och anpassade resurser för att möta individuella behov. Genom att erbjuda fasta platser och strukturerade miljöer skapas en trygg och förutsägbar lärmiljö som gynnar alla elever, särskilt de med särskilda behov som NPF-diagnoser.

“Jätteviktigt med regler och ramar, det mår de också bra av.” (15)

5.1.3 Individuella handlingsplaner

Skolpersonalen nämner anpassning av individuella handlingsplaner och kartläggning av elevernas behov och utmaningar för att säkerställa att lämpliga stödåtgärder görs för att främja en god lärmiljö. Det inkluderar olika tester och screenings för att identifiera elevernas specifika utmaningar och behov.

Pedagogiska kartläggningar används för att identifiera elever som behöver extra stöd för att nå sina mål. De individuella handlingsplanerna modifieras utifrån den nivå eleven befinner sig på så att risken för skolmisslyckande ska minskas. Det betonas att även elever utan formell diagnos kan behöva individuellt anpassat stöd baserat på deras specifika förmågor och förutsättningar.

“...pedagogiska kartläggningar för de eleverna som inte når målen och då blir det ju att insatser, extra insatser, krävs med hjälp av EHT, men också inom arbetslaget eller så för att hela tiden sträva efter att eleven ska nå målen.” (14)

5.2 Relationer har stor betydelse

Under denna rubrik framkommer att relationer har stor betydelse för både lärare och elever. Genom goda relationer kan behov identifieras och en stödjande miljö kan sedan utformas för att bemöta dessa. Det beskrivs även vikten av att vara närvarande för att skapa en trygg skolmiljö och hur relationen mellan lärare och elever är avgörande för hur bemötande och kommunikation ska ske.

Subkategorierna som behandlas till denna kategori är *vikten av att känna sina elever och deras vårdnadshavare, närvarande vuxna och professionellt förhållningssätt.*

5.2.1 Vikten av att känna sina elever och deras vårdnadshavare

Skolpersonalen tar upp att relationer har stor betydelse för elever med NPF och att det är viktigt att de lär känna både sina elever och deras vårdnadshavare. De uppger att det är genom att skapa goda relationer till eleverna som de kan se vad varje elev har för behov och vet hur de ska bemöta eleven. Skolpersonalen uttrycker även att vilken typ av relation de har till eleverna påverkar bemötandet vid eventuell konflikthantering.

”Sen beror det väl lite på vad det är för elev, om jag har en relation med den innan eller inte. För har jag en relation och vet hur jag kan hantera situationen så gör jag det på ett sätt. Men har jag ingen relation, då måste jag ju verkligen ta det väldigt lugnt, hålla mig tillbaka och lyssna till båda samtidigt.” (3)

Förutom relationer till eleverna påpekar även skolpersonalen att relationen till elevernas vårdnadshavare är betydelsefull. Skolpersonalen betonar att det är genom goda relationer till elevernas vårdnadshavare som de får möjlighet att förmedla hur det går för eleven i skolan och då inte endast när det sker något problematiskt där det behövs ett samarbete med hemmet, utan även när det sker bra saker.

"Jag tycker att det handlar om att skaffa en bra relation till föräldrar för om jag har en bra relation till dig som förälder, då är det inte svårt för mig att gå fram och säga att nu har det hänt en jättetråkig grej, det här måste vi hjälpas åt med både hemma och härifrån. Att de också är supernoga att kontakta när det händer bra saker så att man inte bara lasta på när det är jobbigt, utan att man också lyfter när det är bra." (8)

5.2.2 Närvarande vuxna

Något som skolpersonalen uttrycker som betydelsefullt för elevernas relationer till skolpersonalen och för att skapa en god lärmiljö är att vara närvarande och tillgänglig. Det kan röra sig om att vara ute och socialisera sig på rasterna, hjälpa elever få tag på sina lärare eller svara på frågor som kan dyka upp. Skolpersonalen betonar att det behövs närvarande och trygga vuxna som eleverna kan vända sig till om det skulle vara så att någon elev känner sig utsatt av andra elever. De uttrycker även att det är viktigt att lyssna på vad varje elev har att säga och inte göra skillnad på någon elev för att skapa en trygg lärmiljö och att ta sig tid till och visa att de finns där för sina elever.

"Trygghet är ju att finnas där och vara närvarande och lyssna på eleverna. För det är när du lyssnar på eleverna som eleverna känner att de är trygga här. För det är ju den där orättvisan att du lyssnar mer på honom än vad du lyssnar på mig, så blir det ju inte. Först då skapar man ju en trygghet, att de ska känna att det inte är någon skillnad på någon elev." (3)

5.2.3. Professionellt förhållningssätt

Skolpersonalen uttrycker att ett professionellt förhållningssätt i form av bemötande och kommunikation av olika slag är viktiga faktorer för att främja en god lärmiljö för elever med NPF och bygga starka relationer sinsemellan. De betonar även vikten av att hantera konflikter på ett lågaffektivt sätt där balans och ömsesidig respekt är nyckelfaktorer för att skapa en fungerande relation. Trots att situationer som uppstår kan vara svåra att hantera och kräva tydlighet och tålamod uttrycker skolpersonalen att de ändå lyckas upprätthålla ett lågaffektivt

bemötande. Skolpersonalen betonar inte bara vikten av att lösa konflikter på ett lågaffektivt sätt, utan även att bygga och vårda relationer för att främja en gynnsam lärmiljö för alla elever.

”Väldigt ofta lyckas jag hantera det där och då med bara lågaffektivt bemötande men ändå stand your ground, hemskt uttryck men att man kan vara sträng men ändå lågaffektiv, bara man vänder på det igen: jag tycker om dig ändå, men nu handlar du fel.” (9)

När det diskuteras kring studiero uppger skolpersonalen att studieron bland annat påverkas av vilken typ av relation eleven har till läraren och att bemötandet spelar stor roll. Skolpersonalen betonar hur elevernas studiero kan påverkas av hur de blir bemötta i olika situationer beroende på om det är en positiv eller negativ händelse som inträffat.

“...men också beroende på vilken relation man har till läraren och hur man blir bemött när det inte går så bra, för vi alla kan ju bli bemötta fint när det går skitbra och om alla är stolta och glada. Men hur blir jag bemött när det inte går så bra, blir jag bemött av att: ja, gå härifrån, du ska inte vara här mer, eller: okej, men vad behöver du? Hur ska jag stötta dig? Hur ska vi lösa det på bästa sätt?.” (10)

5.3 Förbättringsmöjligheter

Under denna rubrik framkommer hur sociala utmaningar och brist på stöd och resurser försvårar främjandet av en god lärmiljö. Det handlar bland annat om problematiska attityder, en stereotypisk läroplan och resursbrister i form av personal, utrymme och budget. Subkategorierna som behandlas till denna kategori är *sociala utmaningar* och *brist på stöd och resurser*.

5.3.1 Sociala utmaningar

Skolpersonalen nämner sociala utmaningar såsom brist på trygghet vilket påverkar elevernas trivsel och prestation i skolan. Dessa insikter understryker

behovet av att ta hänsyn till både fysiska och sociala aspekter för att skapa en gynnsam och inkluderande lärmiljö för alla elever.

“Du kan inte ta ett område där det bor välutbildade människor och ett väldigt bra socioekonomiskt område med ett annat område som det är massa kriminalitet i. Det är jättestor skillnad på tryggheten hos eleverna.” (3)

Skolpersonalen uttrycker att eleverna tar med sig otryggheten till skolan och att det är av stor vikt att skolan ska vara en trygg arena för elever som inte känner den tryggheten på andra platser, såsom i hemmet eller närområdet. En trygg och stödjande miljö behövs för att få en ärlig chans att utvecklas och skolpersonalen anser att detta kan göras genom att möta eleverna där de är.

Skolpersonalen identifierar även en problematisk attityd hos både lärare, vårdnadshavare och elever gentemot elever med särskilda behov. Både elever och vårdnadshavare kan ha svårt att acceptera barnets diagnos och att extra stöd kan behövas utifrån de behov eleven har. De efterlyser en ökad social acceptans och förståelse för olika diagnoser, med en önskan om att normalisera olikheter och undvika att göra det till en ”stor grej”.

“Att det lite mer var givet att alla lär sig på olika sätt så att det är bara en självklarhet att jag ska anpassa rätt så mycket för de flesta.” (10)

Skolpersonalen tar även upp att förändringar i läroplanen hade behövts för att den endast är utformad till en typ av elev och därmed tar den inte hänsyn till alla elevers unika behov. De uttrycker att sättet läroplanen är utformad på är utdaterad och att den inte har följt med i samhällsutvecklingen eller den forskning som gjorts om hur inlärning sker mest effektivt.

“Samhället har förändrats, vi - det ser inte ut så som det gjorde för 100 år sedan men skolan ser fortfarande likadan ut.” (3)

5.3.2 Brist på stöd och resurser

Resultatet visar på förbättringsmöjligheter relaterade till brist på stöd och resurser för att möta behoven hos elever med NPF i lärmiljön. Den mest framträdande utmaningen som tas upp av skolpersonalen är bristen på tillräckligt med utrymme i klassrummen vilket nämns som ”trångboddhet” och resulterar i störande miljöer som påverkar inläringen.

Skolpersonalen uttrycker att problem relaterade till personal, utrymme och resursbrister kan bero på en begränsad budget. De uttrycker att utbildad personal är avgörande för att möta behoven hos elever med särskilda behov, men att brister i utbildningen till lärare inte förbereder dem tillräckligt för detta.

“Vi har inte kunskaperna i hur vi ska få det att fungera i klassrummen och där kanske man ska lägga ner lite mer krut på utbildningen för att faktiskt skapa förståelse i hur vi möter dessa i klassrummen så vi inte behöver ta ut dem.” (3)

Skolpersonalen anser att barngrupperna är för stora i förhållande till antalet personal och tillgängliga utrymmen. Som förbättringsmöjlighet önskar de kunna ta ut barnen i mindre grupper vid behov och efterlyser fler alternativa platser att vistas på. Skolpersonalen betonar att elever som permanent tillhör en mindre grupp riskerar att bli exkluderade från sin klass och att bättre stöd i klassrummet hade främjat deras sociala utveckling. De upplever ett behov av fler mindre grupper för att underlätta arbetet för både lärare och elever med särskilda behov och skapa en god och stödjande lärmiljö.

“Men samtidigt är det taskigt att de blir så avskilda att de hamnar utanför och blir utsatta när de sen ska vara i klass.” (6)

Skolpersonalen efterlyser också fysiska läroböcker då de anser att de digitala sådana ibland tar för mycket uppmärksamhet från det egentliga arbetet. När det gäller klassrumsmiljön uttrycks också att ljudnivån kan vara svår att anpassa, att det finns förslag på förbättringsmöjligheter när det gäller tydlighet kring

lektionens struktur, möblering och väggdekorationer samt vad som avses med begreppet "studiero".

“Det är otydligheten i vad som faktiskt är studiero? För vissa lärare är att det ska vara knäpptyst i klassrummet och för andra lärare så är det ju inte det, så det handlar ju om också vad du har för uppfattning om vad studiero är för att det ska faktiskt bli studiero och eleverna kanske önskar olika saker än vad läraren vill.”

(5)

6. Diskussion

6.1 Resultatdiskussion

6.1.1 Betydelsen av relationer

Det talas allt oftare om hur viktigt det är att prioritera och stärka relationer mellan elever, lärare och skolpersonal i dagens samhälle (Skolverket 2024c). Resultatet visar hur dessa relationer ser ut och hur de kan påverka lärmiljön samt på vilket sätt den hänger ihop med elevernas välbefinnande. Att skapa goda relationer mellan elever, lärare och vårdnadshavare är ett sätt att bidra till att minska ojämlikheten i hälsa. Individer med funktionsnedsättningar är en socialt utsatt grupp och att stärka deras position i samhället genom att göra skolan till en stödjande miljö där de får möjlighet till anpassning i utbildningen genom olika hjälpmedel och en god kommunikation med skolpersonalen, kan bidra till att minska de hälsoklyftor som finns (Folkhälsomyndigheten 2024).

I en tidigare studie av Hawkey och Cacioppo (2010, s. 224) uttrycks det att skolan ska spela en viktig roll i att främja positiva relationer mellan eleverna och erbjuda socialt stöd då social exkludering har en direkt negativ effekt på hälsan. Att känna sig otrygg i skolmiljön är inte bara ett hinder för elevernas inläring utan även en allvarlig riskfaktor för deras mentala och emotionella hälsa (Skolverket 2023b). Enligt 1 kap. 3§ av Skollagen (SFS 2010:800) är det av yttersta vikt att skolan är en trygg och inkluderande arena för att främja elevernas välbefinnande och framgång i skolan. Detta överensstämmer med denna studie då

en central punkt i resultatet handlar om hur ett positivt bemötande och en öppen kommunikation kan bidra till att skapa stödjande miljöer.

Studier och dess koppling till relationen mellan elev och lärare är särskilt relevant. Skolpersonalen uttrycker att elevernas studier påverkas av hur de blir bemötta i olika situationer. De tar även upp att det är viktigt att skapa en atmosfär där elever känner sig trygga att uttrycka sig och där konflikter hanteras med ömsesidig respekt. Detta understryker vikten av att bygga starka och positiva relationer mellan elever och lärare där stöd och uppmuntran ges även när det går mindre bra för eleven. Detta kan kopplas till en tidigare studie som antyder att relationen mellan lärare och elever är avgörande för både den sociala och akademiska utvecklingen hos eleverna. När lärare kan svara på elevernas behov och krav på ett responsivt sätt, kan det leda till bättre prestationer från elevernas sida vilket anses vara stärkande (Fabio et al. 2023, s. 2-3).

Skolpersonalen tar även upp betydelsen av att ha närvarande vuxna i skolmiljön. Genom att vara tillgängliga för eleverna, lyssna på deras behov och erbjuda stöd i olika situationer kan personalen skapa en trygg och inkluderande miljö där eleverna känner sig sedda och bekräftade vilket Fabio et al. (2023, s. 7) belyser i deras studie. Bristen på en sådan miljö kan leda till en rad negativa konsekvenser för deras välbefinnande, motivation och akademiska prestationer. Det är därför av yttersta vikt att personalen aktivt arbetar för att skapa en sådan miljö där varje elev känner sig respekterad och värdig, något som stärks av en tidigare studie av Hawkey och Cacioppo (2010, s. 224). Detta kopplar även an till ett av de globala målen som handlar om att minska ojämlikheten i utbildningen och främja jämställdhet genom att erbjuda en likvärdig utbildning för alla oberoende av funktionsvariation (Globala Målen 2022a).

En annan viktig aspekt som tas upp av skolpersonalen är hur relationer kan bidra till att identifiera och tillgodose elevernas individuella behov. Genom att känna sina elever väl kan lärare och skolpersonal göra lämpliga anpassningar på ett smidigt sätt och minska risken för att någon känner sig utpekad. Det säkerställer att alla elever på individnivå ges möjlighet att nå sin fulla potential (Skolverket

2020). Enligt Ullenhag et al. (2020, s. 1-2) behöver elever med NPF ofta extra resurser och stöd för att lyckas i skolan. Relationer har därav stor betydelse för att se till att alla elever syns och får de resurser som krävs för en god utbildning.

Det folkhälsopolitiska målområdet 2 som handlar om kunskaper, kompetenser och utbildning eftersträvar en god lärmiljö i skolan, ett likvärdigt utbildningssystem och att motverka skolmisslyckanden genom tidig identifiering och insats (Folkhälsomyndigheten 2022b). Om skolan erbjuder stödjande miljöer för elever med NPF där hänsyn tas till allas individuella behov och förutsättningar ökar chanserna att de lyckas i skolan. Eleverna får då bättre förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden som sedan kan stärka deras socioekonomiska position i samhället (Ibid.).

Skolpersonalen tar även upp vikten av att utmana eleverna på en rimlig nivå. För svåra uppgifter som leder till en rad misslyckanden är inte till fördel för varken deras utveckling eller självkänsla. Stöd för detta finns i Banduras self-efficacy teori som handlar om vilken tro individen har på den egna förmågan att lösa en uppgift (Bandura 1997, s. 21-22). Bandura beskriver även hur förbättrande av tron på sin egen förmåga främst kommer genom bemästrade erfarenheter, alltså positiva erfarenheter av att lyckas (Bandura 2012, s. 13).

Skolpersonalen lägger även stort värde i att ha goda relationer till elevernas vårdnadshavare, framför allt genom att ha ett nära samarbete mellan hem och skola. Genom att skapa en öppen och förtroendefull relation till föräldrarna kan skolans personal få en djupare förståelse för elevernas behov och arbeta tillsammans för att stödja deras utveckling. En tidigare studie av Steh och Kalin (2011, s. 91, 97-99) bekräftar att ett flertal lärare, 76.8 % av de som inkluderats i deras studie, anser att ett samarbete mellan skola och vårdnadshavare är både nödvändigt och användbart. En god relation gör att missförstånd kan undvikas och vägen till en lösning vid eventuella problem går smidigare när skola och vårdnadshavare kan ses som en enad front. Skolan kan därmed främja en positiv och stödjande miljö för eleverna vilket beskrivs i en studie av Jimmyns och Meyer-Weitz (2020, s. 5). Detta betonar vikten av att skapa och upprätthålla

starka relationer mellan skolor och vårdnadshavare för att främja elevernas välbefinnande och akademiska framgång.

Däremot framkommer det att både elever själva och vårdnadshavare i vissa fall har svårt att acceptera en diagnos eller att extra stöd erbjuds för elevens bästa. Sahu, Bhargava, Sagar och Mehta (2018, s. 411) beskriver att vårdnadshavare till en början ignorerat tecken på svårigheter eller att en diagnos är möjlig hos barnet. Problematiska attityder gentemot elever med särskilda behov identifieras också som ett hinder då skolpersonalen påpekar att det behövs en ökad social acceptans. Det är därav viktigt att skolan arbetar för att motverka eventuell stigmatisering och fördomar. När en kultur av acceptans, förståelse och respekt främjas kan både skolan och vårdnadshavare bidra till att skapa en miljö där alla elever får det stöd och den hjälp de behöver för att lyckas i skolan. Detta kan kopplas till modellen för hälsans bestämningsfaktor, specifikt det yttersta lagret som inkluderar faktorer som rör det sociala sammanhanget (Dahlgren & Whitehead 2021, s. 22).

6.1.2 Inkludering ett problem eller steg framåt

I enlighet med Skollagen (SFS 2010:800) ska elever inkluderas i ordinarie undervisning, men enligt skolpersonalen finns det frågetecken kring vad inkludering egentligen innebär då begreppet kan ha olika betydelser beroende på vilket perspektiv det ses ur. De har även delade åsikter kring om det verkligen är inkluderande att låta elever med NPF vara med i ordinarie undervisning eller inte. Skolpersonalen uttrycker att exkludering ökar risken för utsatthet när de kommer tillbaka till ordinarie klassrum, arbetar med annat material eller andra uppgifter än vad de övriga barnen gör. I resultatet framkommer även att det är viktigt att ha i åtanke att elever som permanent tillhör separata grupper riskerar att inte bli accepterade som en del av den klass de faktiskt tillhör. Det gör att de även missar den naturliga socialiseringen som sker med jämnåriga på raster och att det då finns ett behov av att skapa en mer inkluderande social miljö. Detta överensstämmer med tidigare forskning som betonar skolmiljön som en avgörande faktor för elevers delaktighet (Li et al. 2024, s. 9-10). Skolpersonalen tar även upp att risken för exkludering och utsatthet är mindre när eleverna som är

i behov av särskilda anpassningar eller stöd ses som en naturlig del av klassen, men för att detta ska fungera i praktiken så krävs det bättre kunskap och fler resurser. Att det finns brister i hur lärarutbildningens utformning ser ut togs upp av skolpersonalen och som också stämmer överens med tidigare forskning (Bölte, Leifler, Berggren & Borg 2021, s. 11).

Skolpersonalen uttrycker att det finns saker som kan göras för att underlätta och att NPF-anpassa i klassrummen inte betyder att förenkla, utan kan handla om att skapa en tydligare struktur, något som alla elever överlag kan dra nytta av. Skolpersonalen är medvetna om att den fysiska miljön i form av bland annat möblering och väggdekorationer antingen kan ha en negativ eller positiv effekt på lärandet, vilket även stämmer med tidigare forskning (Owoseni, Ibem & Opoko 2020, s. 3639-3640; Ahmad & Amirul 2017, s. 52; Cheryan et al. 2014, s. 6). Till detta problem hör det även till att det inte alltid implementeras på rätt sätt i elevernas lärmiljö och att det ibland saknas förståelse för att elever med NPF blir extra påverkade av stimuli, exempelvis av att det sitter en mängd föremål på väggarna. Det framkommer även i forskning att mycket dekor i klassrum har en negativ effekt på samtliga elevers koncentrationsförmåga (Hanley et al. 2017, s. 1272-1273). Däremot uttrycker skolpersonalen att det ofta kommer önskemål från eleverna själva att de vill sätta upp och visa sina arbeten vilket gör det till en bedömningsfråga eftersom det även finns underlag från tidigare forskning för positiva effekter såsom ökat självförtroende (Hanley et al. 2017, s. 1265).

Skolpersonalen uttrycker att barngrupperna är för stora i förhållande till antalet anställda och tillgängliga utrymmen. Denna observation är kritisk eftersom det påverkar både inlärningsmiljön och sociala interaktioner. För att undvika trångboddhet och störande miljöer efterlyser skolpersonalen möjligheten att ta ut barnen i mindre grupper vid behov och önskar därför mer personal och fler alternativa platser att vistas på. Vidare visar en sammanställning av studier att det inte finns tillräckligt med forskning gällande vilken effekt mindre grupper har i specialundervisning även om det är att föredra enligt elever, lärare och ledning (Bondebjerg, Thourp Daalgard, Filges & Arleth Viinholt 2023, s. 28).

Slutligen visar resultatet att förbättringar och förändringar bör prioriteras för att skapa en mer inkluderande och stödjande lärmiljö för elever med NPF-diagnoser i grundskolan. Det är nödvändigt att bemöta dessa utmaningar för att säkerställa att alla elever ges lika möjligheter till en meningsfull och berikande skolgång (Skolverket 2024b). Genom att göra detta skapas förutsättningar för eleverna att uppnå en känsla av sammanhang där de får möjlighet att påverka sin livssituation (Antonovsky 2005, s. 44-46).

6.2 Metoddiskussion

Då syftet med tillhörande frågeställningar har blivit besvarade kan metodvalet motiveras som lämpligt för denna studie. Denscombe (2018, s. 292) beskriver bland annat insikter och informationens djup som fördelar med att använda kvalitativa intervjuer som metod. Intervjufrågorna möjliggjorde att studiens valda ämne kunde utforskas och detaljerad data kunde inhämtas. Då respondenterna besatt specifik kunskap och erfarenhet kring ämnet som valts att studeras kunde studieansvariga få värdefulla insikter som varit användbara i denna studie och som även kan bidra till överförbarheten av resultaten till framtida insatser. Respondenterna fick även möjlighet att fritt uttrycka sig kring sina erfarenheter, förklara sina synpunkter och betona vad de ansåg var centrala faktorer i det ämne som studien behandlat, något som Denscombe (2018, s. 292) också beskriver som en fördel med vald metod. Respondenterna var optimistiska till det ämne som studien behandlat vilket kan ha möjliggjort bredden och djupet på den data som samlats in.

Det går dock att ställa sig frågande till studiens tillförlitlighet. Denscombe (2018, s. 293) uttrycker hur semistrukturerade intervjuer har svårt att uppnå konsistens och att den data som samlats in kan påverkas av kontext och individer som deltar i studien. Majoriteten av respondenterna var inte helt okända för studieansvariga och det går därmed inte att avgöra om skolpersonalen skulle svarat annorlunda om de var okända personer som utförde intervjuerna. Denscombe (2018, s. 293) beskriver detta som "intervjuareffekten", att respondenternas svar kan färgas av tidigare kännedom och därmed inte helt återspegla sanningen. Däremot baseras

studien på 15 intervjupersoners utsagor och inte endast ett fåtal. Detta har lett till att studieansvariga har kunnat se återkommande teman i de intervjuer som gjorts vilket enligt Denscombe (2018, s. 291) ökar utsagornas tillförlitlighet.

Eftersom syftet med studien var att undersöka skolpersonalens erfarenheter blir den insamlade datan svår att verifiera. Studieansvariga har dock genomfört olika typer av triangulering för att öka studiens tillförlitlighet. Forskartriangulering har inneburit att datamaterialet har granskats av tre olika personer (studieansvariga) där fynden från respektive studieansvariga har jämförts med varandra. Detta beskriver Denscombe (2018, s. 228) görs för att se om forskarna upplever datamaterialet på liknande sätt och om de använt sig av samma koder i analysarbetet. Vidare skedde datatriangulering genom att studieansvariga använde sig av data från olika informanter, det som Denscombe (2018, s. 227) benämner som "informanttriangulering", då informanterna var av olika kön och ålder, hade olika utbildningsbakgrunder, yrkestitlar och hade arbetat på skolorna olika lång tid. Likaså skedde tidstriangulering och platstriangulering (Ibid.) då datan har samlats in vid olika tidpunkter och på två helt olika geografiska platser samt där den ena skolan var en högindex skola och den andra en lågindex skola.

De kvalitativa intervjuerna som gjorts varierade i tid men tog i genomsnitt 30 minuter. Torst (2020, s. 82) nämner att kvalitativa intervjuer kan variera i tid, där tiden bör avgöras utifrån ämnesområdet och de intervjuades situation. Likväl ska en bedömning göras vad som är etiskt rimligt och försvarbart när det gäller intervjuernas längd. I denna studie har respekt för deltagarnas arbetstid och fritid tagits och studieansvariga har låtit detta avgöra tiden för intervjuerna.

Studieansvariga ansåg att intervjuerna sammanlagt gav tillräckligt med djup och berikande information. Det ska även tilläggas att enligt Denscombe (2018, s. 281) är det viktiga gällande tidslängden på intervjuerna, att informera respondenterna hur lång tid intervjuerna förväntas ta vilket studieansvariga har varit noga med att informera om i informationsbrevet.

Det kan även ifrågasättas huruvida studieansvarigas uppfattningar, utbildning och förståelse kan färga hur materialet har tolkats och analyserats. Skulle resultatet

sett annorlunda ut om någon annan genomfört denna studie? Enligt Alvesson och Sandberg (2021, s. 399) kan dock förförståelse genom exempelvis utbildning och tidigare erfarenheter haft betydelse för studiens empiriska utformning och genomförande då bra frågor kunnat utformas i intervjuguiden och ställts under intervjuerna samt hantering av befintlig litteratur har gjorts på ett informativt sätt.

7. Konklusion

I studiens resultat belyser skolpersonal att relationer har stor betydelse för elever med NPF och dess avsaknad kan ge negativa konsekvenser såsom minskad motivation för skolarbete, försämrad självkänsla och en känsla av utanförskap. Det är därav viktigt att skolan arbetar för att främja goda sociala relationer som kan stärka elevernas tilltro till sig själv vilket kopplar an till Banduras self-efficacy teori. Tilltro till sig själv och sina förmågor kan leda till att eleverna blir mer motståndskraftiga till eventuella misslyckanden eller oförutsägbara händelser.

Att kunna använda befintligt material och flexibelt anpassa detta för elever med NPF är också något som vid flera tillfällen tas upp och som anses vara en viktig del i främjandet av en god lärmiljö. Det framkommer även förslag på förbättringsmöjligheter i form av sociala utmaningar och brist på stöd och resurser som kan ha stor betydelse för en hälsofrämjande lärmiljö, inte minst för elever med NPF. Genom att investera i elevernas välbefinnande och utveckling kan skolan göra en långsiktig insats för att främja god hälsa och välbefinnande i alla skeden av deras liv. Detta bidrar till att uppfylla det övergripande målet om god och jämlik hälsa i alla livets faser genom att skapa en grund för hållbar hälsa och välbefinnande hos individer.

Det kan vara av värde att undersöka vilka uppfattningar elever med NPF-diagnoser har gällande sin lärmiljö för att ta reda på hur skolan på bästa sätt kan skapa en stödjande miljö där deras behov tillgodoses och utveckling främjas. Att ta reda på deras perspektiv kan ge insikter som kan leda till en mer effektiv och anpassad skolmiljö. Dock finns det flera etiska utmaningar som kan göra det svårt att genomföra sådana studier. Eftersom elever med NPF kan vara känsliga för

olika miljöer och nya situationer är det viktigt att tänka på att sådana studier inte ska orsaka någon form av obehag eller överträda deras gränser. Likaså kan det vara svårt att få en pålitlig studie då alla upplever sin diagnos på olika sätt och har olika typer av svårigheter och behov vilket även kan göra det svårt att överföra resultat till andra kontexter eller målgrupper.

En observation som gjorts i denna studie är att skolorna där studien utförts liknar varandra på många plan i förhållande till arbetssätt och utmaningar. Det intressanta är dock att trots dessa likheter skiljer de sig åt när det gäller hur många elever som beräknas bli gymnasiebehöriga. För att identifiera de mest effektiva tillvägagångssätten och framtida åtgärder som kan förbättra elevernas utbildning och välmående och leda till långsiktiga resultat skulle detta behöva undersökas vidare. Genom att arbeta mot att inkludera alla elever i undervisningen och göra anpassningar utifrån behov som finns är ett steg närmare mot att uppfylla det fjärde globala målet som handlar om att öka antal ungdomar och vuxna som har relevanta färdigheter, såsom tekniska färdigheter och yrkeskunnande, för sysselsättning, anständigt arbete och entreprenörskap.

Referenslista

Ahmad, C. & Amirul, N. (2017). The effect of the physical learning environment on students' health, enjoyment and learning. *Jurnal pendidikan sains & matematik Malaysia*, 7(1), s. 47–55. doi:10.37134/jsspj.vol7.no1.4.2017

Allwood, C-M. (2021). Den kvalitativa ansatsens plats i vetenskapsteorin. I Klingberg, G. & Hallberg, U. (red). *Kvalitativa metoder helt enkelt!* Studentlitteratur, s. 53–76.

Alvesson, M. & Sandberg, J. (2022). Pre-understanding: An interpretation-enhancer and horizon-expander in research. *Organization Studies*, 43(3). doi:10.1177/0170840621994507

Antolini, G. & Colizzi, M. (2023). Where Do Neurodevelopmental Disorders Go? Casting the Eye Away from Childhood towards Adulthood. *Healthcare*, 11(1015), s. 1-22. doi:10.3390/healthcare11071015

Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*, övers. M. Elfstadius. 2 uppl., Natur och Kultur. (Originalutgåvan publicerad 1987).

Bandura, Albert (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. W. H. Freeman

Bandura, A. (2012). On the Functional Properties of Perceived Self-Efficacy Revisited. *Journal of Management*, 38(1), s. 9-44. doi:10.1177/0149206311410606

Bondebjerg, A., Thourp Daalgard, N., Filges, T. & Arleth Viinholt, B. (2023). The effects of small class sizes on students' academic achievement, socioemotional development and well-being in special education: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 19, s. 1-36. doi:10.1002/cl2.1345

Bringsén, Å. & Nilsson Lindström, P. (2019). Hälsopromotion – teoretiska begrepp och utgångspunkter. I Bringsén, Å. & Nilsson Lindström, P. (red.). *Hälsopromotion i teori och praktik – olika arenor och målgrupper*. Liber, s. 33–34.

Bryman, A. (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2 uppl., Liber.

Bölte, S., Leifler, E., Berggren, S. & Borg, A. (2021). Inclusive practice for student with neurodevelopmental disorders in Sweden. *Scandinavian Journal of Child and Adolescent Psychiatry and Psychology*, 9(1), s. 9–15.
doi:10.21307/sjcapp-2021-002

Cheryan, S., Ziegler, S., Plaut, V. & Meltzoff, A. (2014). Designing Classrooms to Maximize Student Achievement. *Behavioral and Brain Sciences*, 1(1), s. 4–12.
doi:10.1177/2372732214548677

Dahlgren, G. & Whitehead, M. (2021). The Dahlgren-Whitehead model of health determinants: 30 years on and still chasing rainbows. *The Royal Society for Public Health*, 199, s. 20-24. doi:10.1016/j.puhe.2021.08.009

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken*. 4 uppl., Studentlitteratur.

Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K. & Kyngäs, H. (2014). Qualitative Content Analysis: A Focus on Trustworthiness. *SAGE journals*, 4(1), s. 1-10. doi:10.1177/2158244014522633

Fabio, R., Mento, C., Gangemi, A. & Picciotto, G. (2023). ADHD Symptoms Increase Perception of Classroom Entropy and Impact Teacher Stress Levels. *Children*, 10(1082), s. 1–11. doi:10.3390/children10061082

Faraone, S. et al. (2021). The World Federation of ADHD International Consensus Statement: 208 Evidence-based conclusions about the disorder. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 128(2021), s.789-818.
doi:10.1016/j.neubiorev.2021.01.022

Folkhälsomyndigheten (2022a). *Folkhälsopolitikens målområden. Målområde 1: Tidiga livets villkor*. (Artikel 22097).
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/9f894ce152224071a379c7e6c853626e/folkhalsopolitikens-malomraden-malomrade-1-tidiga-livets-villkor.pdf>

Folkhälsomyndigheten (2022b). *Folkhälsopolitikens målområden. Målområde 2: Kunskaper, kompetenser och utbildning.* (Artikel 22098).

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/ac66aed74b6940f983b8049489e1cb98/folkhalsopolitikens-malomraden-malomrade-2-kunskaper-kompetenser-utbildning.pdf>

Folkhälsomyndigheten (2022c). *Folkhälsopolitikens målområden. Målområde 8: En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.* (Artikel 22104).

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/59b14e2afb3642ee984e77f51f0b9ad3/folkhalsopolitikens-malomraden-malomrade-8-en-jamlik-halsoframjande-halso-sjukvard.pdf>

Folkhälsomyndigheten (2022d). *Hur hänger olika skolfaktorer samman med ungdomars hälsa och välbefinnande i Sverige? Analyser på data från Skolbarns hälsovanor.* (Artikel 22110).

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/0f6b6441f9a346c5ba3711923780cbda/hur-hanger-olika-skolfaktorer-samman-ungdomars-halsa-valbefinnande-sverige.pdf>

Folkhälsomyndigheten (2023a). *Folkhälsan i Sverige - Årsrapport 2023* (Artikel 23052).

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/a448b27d603c44f590fc1aff741b0d5d/folkhalsan-sverige-arsrapport-2023.pdf>

Folkhälsomyndigheten (2023b). *Nationella folkhälsomål och målområden.*

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsoarbete/tema-folkhalsa/vad-styr-folkhalsopolitiken/nationella-mal-och-malomraden/#villkor>
[2024-04-18]

Folkhälsomyndigheten (2023c). *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/222 - Nationella resultat* (Artikel 22228).

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/48b881b57779498595394ca05525d5d8/skolbarns-halsovanor-sverige-2021-2022-nationella-resultat.pdf>

Folkhälsomyndigheten (2024). *Om folkhälsa*.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsoarbete/tema-folkhalsa/vad-ar-folkhalsa/om-folkhalsa/> [2024-04-19]

Globala Målen (2022a). *4 God utbildning för alla*.

<https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-4-god-utbildning-alla/>
[2024-05-28]

Globala Målen (2022b). *10 Minskad ojämlikhet*.

<https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-10-minskad-ojamlikhet/>
[2024-04-19]

Graneheim, U.H. & Lundman, B. (2003). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, s. 105–112. doi:10.1016/j.nedt.2003.10.001

Hanley, M., Khairai, M., Taylor, K., Wilson, R., Cole-Fletcher, R. & Riby, D. (2017). Classroom Displays – Attraction or Distraction? Evidence of Impact on Attention and Learning From Children With and Without Autism. *American Psychological Association*, 53(7), s. 1265-1275. doi:10.1037/dev0000271

Hawkey, L. & Cacioppo, J. (2010). Loneliness Matters: A Theoretical and Empirical Review of Consequences and Mechanisms. *The Society of Behavioral Medicine*, 40, s. 218–227. doi:10.1007/s12160-010-9210-8

Isaksson, J. (2021). Riktad kvalitativ innehållsanalys. I Klingberg, G. & Hallberg, U. (red). *Kvalitativa metoder helt enkelt!* Studentlitteratur, s. 283–302.

Jimmyns, C. & Meyer-Weitz, A. (2020). The Influence of School Contextual Factors on Caregivers' Involvement in Four Schools in Durban, South Africa. *Child & Youth Services*, s. 1-27. doi:10.1080/0145935X.2020.1836955

Kwan, C., Gitimoghaddam, M. & Collet, J-P. (2020). Effects of Social Isolation and Loneliness in Children with Neurodevelopmental Disabilities: A Scoping Review. *Brain Sciences*, 10(786), s. 1–31. doi:10.3390/brainsci10110786

Landa, R. (2018). Efficacy of early interventions for infants and young children with, and at risk for, autism spectrum disorders. *Int Rev Psychiatry*, 30(1), s. 25–39. doi:10.1080/09540261.2018.1432574

Leifler, E., Coco, C., Fridell, A., Borg, A. & Bölte, S. (2022). Social Skills Group Training for Students with Neurodevelopmental Disabilities in Senior High School – A Qualitative Multi-Perspective Study of Social Validity. *Internatiol Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3), s. 1-26. doi:10.3390/ijerph19031487

Li, B., Heyne, D., Scheeren, A., Blijd-Hoogewys, E. & Rieffe, C. (2024). School participation of autistic youths: The influence of youth, family and school factors. *Autism*, s. 1–16. doi:10.1177/13623613231225490

Morales-Hidalgo, P., Voltas-Moreso, N., Hernández-Martínez, C. & Canals-Sans, J. (2023). Emotional problems in preschool and school-aged children with neurodevelopmental disorder in Spain: EPINED epidemiological project. *Research in Developmental Disabilities*, 135(2023). doi:10.1016/j.ridd.2023.104454

Novus (2022). *Medlemsundersökning om skolan 2022*.

<https://www.autism.se/media/t5minpy3/skolenk%C3%A4t-2022-rapport-nationellt.pdf>

Owoseni, A., Ibem, E. & Opoko, A. (2020). Impact of Physical Learning Environment on Students' Learning Outcomes in Secondary Schools in Lagos State, Nigera. *Universal Journal of Educational Research*, 8(8), s. 3635-3642. doi:10.13189/ujer.2020.080841

Patel, R. & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder - Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 5 uppl., Studentlitteratur.

Pellmer Wramner, K., Wramner, B. & Wramner, H. (2017). *Grundläggande folkhälsovetenskap*. 4 uppl., Liber.

Regeringskansliet (u.å a.). *Agenda 2023. Mål 4. God utbildning för alla*.
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/agenda-2030-mal-4-god-utbildning-for-alla/> [2024-04-19]

Regeringskansliet (u.å. b). *Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling*. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/> [2024-01-11]

Riksförbundet Attention (u.å.). *Med NPF i skolan*. <https://attention.se/leva-med-npf/i-skolan/> [2023-12-22]

Riksförbundet Attention (2018). *Vad är NPF? En skrift om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, som ADHD, ASD, Tourettes syndrom och tal- och språkstörning*. https://attention.se/wp-content/uploads/2021/05/attention_skrift_vad_ar_npf.pdf [2024-05-24]

Sahu, A., Bhargava, R., Sagar, R. & Mehta, M. (2018). Perception of Families of Children with Specific Learning Disorder: An Exploratory Study. *Indian Psychiatric Society – South Zonal Branch*, 40(5), s. 406-413.
doi:10.4103/IJPSYM.IJPSYM_148_18

SFS 2010:800. *Skollag*.

Skolverket (2012). *Hela lärmiljön avgörande för en inkluderande skola*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/hela-larmiljon-avgorande-for-en-inkluderande-skola> [2024-04-19]

Skolverket (2020). *Det är skolans ansvar att alla elever lyckas.*

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/det-ar-skolans-ansvar-att-alla-elever-lyckas> [2024-04-26]

Skolverket (2023a). *Statsbidrag för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling 2024.*

<https://www.skolverket.se/download/18.c47cd8718cd1c8095f22/1704381892054/Index-pa-skolenhetsniva-2.pdf> [2024-04-19]

Skolverket (2023b). *Trygghet och samverkan främjar barns skolnärvaro.*

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/trygghet-och-samverkan-framjar-barns-skolnarvaro> [2024-04-25]

Skolverket (2024a). *Bedömning för hållbart lärande - Kunskaps- och hälsofrämjande bedömningspraktiker i skolan.*

<https://www.skolverket.se/getFile?file=12431>

Skolverket (2024b). *Leda jämställdhetsarbete.*

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/vardegrund-och-arbetsmiljo/leda-jamstalldhetsarbete> [2024-04-29]

Skolverket (2024c). *Så skapar du goda relationer till eleverna.*

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sa-skapar-du-goda-relationer-till-eleverna> [2024-04-19]

Socialstyrelsen (2020). *Öppna jämförelser 2020. Sex frågor om vården.*

Övergripande indikatorbaserad uppföljning av hälso- och sjukvårdens resultat.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/oppna-jamforelser/2020-1-6544.pdf> [2024-04-30]

Socialstyrelsen (2022). *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid adhd och autism. Prioriteringsstöd till beslutsfattare och chefer 2022.* (Artikel 2022-10-8100).

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2022-10-8100.pdf>

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM (2023a). *Moment 2 - Lärmiljöer i grundskolan*. <https://www.spsm.se/globalassets/studiepaket-npf/grundskola/nya-referensdokument/tillgangliga-larmiljoer-i-grundskolan---referensdokument.pdf> [2023-12-22]

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM (2023b). *NPF i grundskolan – referensdokument*. <https://www.spsm.se/globalassets/studiepaket-npf/grundskola/nya-referensdokument/npf-i-grundskolan---referensdokument.pdf>

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM (2024). *Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, NPF*. <https://www.spsm.se/funktionsnedsattningar/neuropsykiatriska-funktionsnedsattningar-npf/> [2024-05-27]

Statistiska centralbyrån (2020). *Att mäta funktionsnedsättning - En jämförelse av olika statistikkällor*. https://www.scb.se/contentassets/502da44214f140e6bda5fb06ed7bc5c9/le0101_2018a01_br_lebr2002.pdf

Steh, B. & Kalin, J. (2011). Building Partner Cooperation between Teachers and Parents. *CEPS Journal*, 1(4), s. 81–101. doi:10.26529/cepsj.407

Torst, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4 uppl., Studentlitteratur.

Ullenhag, A., Granlund, M., Almqvist, L. & Krumlinde-Sundholm, L. (2020). A Strength-Based Intervention to Increase Participation in Leisure Activities in Children with Neuropsychiatric Disabilities: A Pilot Study. *Occupational Therapy International*, 2020, s. 1–11. doi:10.1155/2020/1358707

UNICEF (2024). *Early childhood development*. <https://data.unicef.org/topic/early-childhood-development/overview/> [2024-05-24]

Wide, U. & Hakeberg, M. (2021). Individuella intervjuer. I Klingberg, G. & Hallberg, U. (red). *Kvalitativa metoder helt enkelt!* Studentlitteratur, s. 77–94.

World Health Organization (u.å.). *WHO remains firmly committed to the principles set out in the preamble to the Constitution.*

<https://www.who.int/about/accountability/governance/constitution> [2024-04-19]

Yoro, A., Fourie, J. & van der Merwe, M. (2020). Learning support strategies for learners with neurodevelopmental disorders: Perspectives of recently qualified teachers. *African Journal of Disability*, 9(0), s. 1–10. doi:10.4102/ajod.v9i0.561

You, J., Wen, X., Liu, L., Yin, J. & Ji, J. (2023). Biophilic classroom environments on stress and cognitive performance: A randomized crossover study in virtual reality (VR). *PLoS ONE*, 18(11), s. 1-22.

doi:10.1371/journal.pone.0291355

Bilaga 1

Informationsbrev

Hej!

Vi kontaktar dig för att fråga om du vill delta i en intervjustudie till ett examensarbete gällande barn med NPF. I undersökningen efterfrågas personer med högskoleutbildning och arbetslivserfarenhet att delta - du tillfrågas eftersom du uppfyller dessa kriterier. Nedan följer information om vad det innebär att delta.

Ett stort antal barn har idag en NPF-diagnos. En sådan diagnos medför en ökad risk för utanförskap, psykisk ohälsa samt att inte uppnå lärandemål för grundskolan. Syftet med studien är att undersöka skolpersonalens erfarenheter av att främja en god lärmiljö för dessa elever. Genom att exempelvis undersöka vilka insatser som görs i dagsläget kan vi lättare identifiera svagheter i skolans system och därmed göra förbättringar i framtiden för elever med NPF.

Vi bedömer att intervjun inte medför några direkta risker för dig. Frågorna har utformats för att reducera risken för negativa konsekvenser av att delta. Du kan välja att hoppa över en fråga och endast besvara de frågor du känner dig bekväm med. Du kan även välja att när som avbryta intervjun utan negativa följder. Intervjun kommer att ta cirka 1 timme och sker under en sittning antingen i person, genom telefonsamtal eller med annat digitalt verktyg.

Studien genomförs i enlighet med svensk lagstiftning för forskningsetik. Det innebär bland annat att ingen som medverkar i studien kommer att kunna identifieras. Allt material kommer att förvaras oåtkomligt för obehöriga och endast användas för detta examensarbete som kommer att presenteras genom muntliga seminarier. Ljudfiler raderas efter transkribering. Om du godkänner dessa villkor vänligen fyll i samtyckesblanketten som fås under intervjutillfället.

Har du några frågor är du välkommen att kontakta ansvariga för examensarbetet på följande mejladresser.

Tack på förhand.

Med vänlig hälsning

Elina Lindmark: elina.lindmark0124@stud.hkr.se

Linnéa Persson: linnea.persson0122@stud.hkr.se

Sofie Ström: sofie.strom0088@stud.hkr.se

Bilaga 2

Intervjuguide

Hej, och tack för att du tar dig tid till att medverka i denna intervju.

Som du förmodligen läst i informationsbrevet är du här för att dela med dig av dina upplevelser av att arbeta med att främja en god lärmiljö för elever med NPF. I denna intervju utgår vi från den pedagogiska, sociala och fysiska lärmiljön. Då elever med NPF har olika behov är det viktigt att anpassa och tillgängliggöra en lärmiljö som möter dessa behov.

Innan vi startar igång intervjun vill jag, som i informationsbrevet, informera om att ditt deltagande är helt frivilligt och att du när som helst kan avbryta ditt deltagande, alternativt välja att inte besvara frågor.

Intervjun kommer att spelas in för att underlätta vårt analysarbete, men vi betonar att det endast är vi som är ansvariga för studien som har tillgång till det inspelade materialet, att dina svar kommer vara helt anonyma och att materialet kommer att raderas när vi genomfört transkribering av ljudfilerna.

Innan vi startar igång intervjun får du gärna fylla i denna samtyckesblankett så att vi är försäkrade om att du samtycker till att delta i intervjun.

Då kör vi igång!

Inledande frågor

1. Ålder, kön
2. Vad har du för utbildning?
3. Vad är din yrkestitel?
4. Hur länge har du arbetat som verksam inom skolan?

Pedagogiskt lärmiljö

6. Hur tar du reda på elevers förmågor för att kunna tillgängliggöra en god pedagogisk lärmiljö för dem?
7. Vad skulle du säga att skolan gör för insatser för att stödja elever att nå utbildningens mål?
8. Hur skulle du beskriva att skolan anpassar läromedel utifrån elevers behov och förutsättningar?
11. Är det någonting du skulle vilja förändra kring den pedagogiska lärmiljön för elever med NPF utifrån hur det ser ut idag?

Social lärmiljö

12. Hur upplever du att skolan möter elevernas behov av studiero, trygghet och delaktighet?
15. Hur arbetar du kring bemötande av elever i konflikthantering?
16. Är det någonting du skulle vilja förändra kring den sociala lärmiljön för elever med NPF utifrån hur det ser ut idag?

Fysisk lärmiljö

17. Vad skulle du säga att skolan har för flexibla lärmiljöer? (samlingsrum, läshörnor osv)
19. Hur skulle du säga att ni arbetar kring den auditiva miljön?
20. Hur upplever du att skolan anpassar den visuella miljön för elever med NPF?
Exempelvis gällande
- Intryck (saker på väggar osv)
  - Navigering till lokaler (namn på dörrar osv)
  - Var saker finns i rummet
21. Hur anpassas utemiljön utifrån elevers olika behov?